

Position paper PO-Raad over AI in het funderend onderwijs

Ten behoeve van het rondetafelgesprek op 1 april 2026

Sinds 2022 heeft iedere school te maken met de opkomst van generatieve AI. Scholen, leerkrachten en leerlingen maken er gebruik van, terwijl duidelijke kaders, expertise en veilige alternatieven nog deels ontbreken. Scholen zijn aan zet, maar zonder publieke regie en ondersteuning vanuit de overheid dreigt een verdere afhankelijkheid van commerciële, veelal niet-Europese aanbieders en groeit de ongelijkheid tussen scholen en leerlingen. Daarom is het noodzakelijk dat de overheid investeert in digitale geletterdheid als basisvaardigheid, in de ontwikkeling van een publieke AI-hub en in gelijke toegang tot devices en AI-diensten.

1. Investeer in een publieke AI-hub voor het primair en voortgezet onderwijs

Investeer in veilige, publieke AI-voorzieningen voor het funderend onderwijs, naar voorbeeld van initiatieven in het hoger onderwijs. Hiermee worden scholen minder afhankelijk van commerciële, niet-Europese aanbieders. Neem daarbij initiatieven in het hoger onderwijs (EduGenAI, GPTNL) als voorbeeld.

2. Voorkom ongelijkheid tussen scholen

Waarborg gelijke toegang tot AI-toepassingen en devices – in beheer van de school. Iedere leerling – ongeacht school, regio of afkomst – moet toegang hebben tot een werkend device en gebruik kunnen maken van AI-leermiddelen.

3. Benadruk de urgentie van digitale geletterdheid

Digitale geletterdheid (DG) is één van de vier basisvaardigheden en onderdeel van het nieuwe curriculum. Basisscholen bieden dit steeds vaker aan. Tegelijk raakt DG soms ondergesneeuwd door de sterke focus op lezen en rekenen. Blijf daarom de urgentie van DG als één van de vier basisvaardigheden benadrukken.

4. Investeer in professionalisering

Zorg dat huidige en toekomstige leerkrachten structureel worden ondersteund in het ontwikkelen van kennis en vaardigheden rondom (generatieve) AI. Zo kan iedere leerkracht weloverwogen keuzes maken over de inzet van AI in het onderwijs. Investeer in publieke organisaties – zoals lerarenopleidingen en partners zoals Kennisnet en SIVON – die deze ondersteuning actief kunnen aanbieden.

5. Onderzoek de impact van (generatieve) AI op het onderwijs

Investeer in onderzoek naar de effecten van (generatieve) AI op leerprestaties en onderwijskwaliteit, zodat we beleid en praktijk kunnen baseren op bewezen inzichten.

Het gebruik van (generatieve) AI in het basisonderwijs

Basisscholen werken al langere tijd met AI via adaptieve leermiddelen. Hierin wordt het niveau van opdrachten automatisch aangepast aan de eerder gegeven antwoorden van de leerling. Generatieve AI voegt daar een nieuwe, minder gecontroleerde laag aan toe. Het is goed om onderscheid te maken tussen educatieve AI-leermiddelen en algemene generatieve AI (zoals ChatGPT en Gemini). Waar de eerste categorie specifiek is ontwikkeld voor het onderwijs (en de impact beter is onderzocht), is dat voor generatieve AI niet het geval. Dit vraagt om kaders en om onderzoek naar de impact van generatieve AI op het onderwijs.

In het primair onderwijs gebruikt een deel van de leerkrachten generatieve AI, terwijl een grotere groep terughoudend is door gebrek aan kennis, tijd of overtuiging. Een derde groep leerkrachten wijst het gebruik bewust af vanwege zorgen over de impact op onderwijskwaliteit, duurzaamheid of mensenrechten. Uit de recente Monitor Digitalisering Onderwijs (najaar 2025) blijkt dat minder dan 5% van de basisscholen richtlijnen heeft ten aanzien van het verantwoord gebruik van AI. Hier ligt nog een grote opdracht voor scholen.

Een deel van de leerlingen maakt al gebruik van generatieve AI. In de bovenbouw gebruiken leerlingen dit bij het maken van huiswerk. Tegelijkertijd worden leerlingen er ook onbewust mee geconfronteerd. Zo is de eerste hit in de meeste zoekmachines tegenwoordig AI-gegenereerd. Dit vraagt om gerichte aandacht voor DG, zodat ook leerlingen begrijpen wat AI is en hoe zij deze technologie verantwoord kunnen gebruiken.

Het belang van digitale geletterdheid

Generatieve AI kan de kwaliteit van leermiddelen verbeteren, maar draagt niet automatisch bij aan een beter leerproces. In een recent OESO-onderzoek wordt gewaarschuwd voor een te groot vertrouwen in AI, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van leervaardigheden.

Uit onderzoek blijkt dat het gebruik van generatieve AI leerlingen op korte termijn kan helpen, maar dat zij slechter presteren zodra zij er geen gebruik meer van mogen maken. De impact van generatieve AI is sterk afhankelijk van de houding van de leerling: laat de leerling zijn opdrachten volledig maken door de technologie – zonder kritische evaluatie van de uitkomst – of wordt generatieve AI ingezet als educatief hulpmiddel in het leerproces?

De OESO waarschuwt dat leerlingen door de inzet van generatieve AI kunnen veranderen in 'passieve consumenten'. Daarom is het belangrijk dat generatieve AI in het onderwijs alleen pedagogisch verantwoord wordt ingezet. Scholen zijn hiervoor aan zet, maar een goed ondersteuningsaanbod vanuit opleidingen voor huidige én toekomstige leerkrachten (door lerarenopleidingen en andere publieke partijen als Kennisnet en SIVON) is daarbij cruciaal.

Een AI-hub in het primair en voortgezet onderwijs

Veel scholen zijn grotendeels afhankelijk van commerciële, niet-Europese taalmodellen (zoals ChatGPT en Gemini). De vraag is in hoeverre publieke waarden als privacy, transparantie en

veiligheid hier goed gewaarborgd zijn. Daarom pleiten wij voor de ontwikkeling van een publieke AI-hub voor het funderend onderwijs als veilig alternatief.

Binnen het Groeifonds Npuls – gericht op mbo, hbo en wo – wordt gewerkt aan EduGenAI: een platform waarmee studenten en docenten veilig en verantwoord gebruik kunnen maken van bestaande commerciële en open-sourcetaalmodellen. Dit vormt een veilige schil rondom het bestaande aanbod. Daarnaast ontwikkelen SURF, TNO en FNI met GPT-NL een publiek, niet-commercieel Nederlands taalmodel als alternatief voor bestaande taalmodellen.

Deze initiatieven richten zich uitsluitend op het vervolgonderwijs. Scholen in het po en vo kunnen hier geen gebruik van maken. Dit is lastig te rechtvaardigen, aangezien het po en vo samen circa 2,4 miljoen leerlingen omvatten. Het is van belang dat deze leerlingen niet pas op latere leeftijd toegang krijgen tot veilige en verantwoorde AI-modellen.

Afsluitend

Generatieve AI is doorgedrongen tot het klaslokaal, terwijl duidelijke kaders en veilige randvoorwaarden nog deels ontbreken. Het onderwijs is hiervoor primair zelf aan zet, maar zonder gericht beleid neemt de afhankelijkheid van commerciële aanbieders toe en groeit de ongelijkheid tussen scholen en leerlingen onderling. De PO-Raad pleit daarom voor meer publieke regie. Alleen zo creëren we de randvoorwaarden waarmee leerlingen, leerkrachten en scholen veilig en verantwoord gebruik kunnen maken van AI in het klaslokaal.